

ASUNTO ON IHMISOIKEUS.

SIKSI KÄVELEMME.



Asunto on ihmisoikeus.
Siksi kävelemme.

Vastaava toimittaja: Pauliina Liukkonen

Kirjoittajat: Pauliina Liukkonen, Taina Meriluoto, Vlada Petrovskaja

Oikoluku: Kristiina Rasimus

Kuvitus ja taitto: Annukka Mäkijärvi

Julkaistu: 2020

Hima & Strada on asunnottomuutta kokeneiden ihmisten toimintaa asunnottomuuden vähentämiseksi. Hima & Stradan katuoppaat vetävät ainutlaatuisia kävelykierroksia eri puolilla Helsinkiä. Heidän omakohtainen kokemuksensa asunnottomuudesta kietoutuu kaupunkitarinoihin ja vaihtoehtoiseen kulttuurihistoriaan. Toiminta muuttaa asenteita asunnottomuutta kokeneita ihmisiä kohtaan. Haluamme, että asunto perusoikeutena toteutuu jokaisen kohdalla.

Kalliola-konserni on yhteiskunnallinen toimija, joka tekee työtään rakkaudesta hyvään elämään, hyvään arkeen. Kalliola on hyvän tekijä, joka rakentaa yhdenvertaista yhteiskuntaa. Tarjoamme toimintaa ja palveluita yksilön ja yhteisön hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Yli sata vuotta toiminut Kalliola on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton.



Sisältö

Alkusanat	4
Luku 1: KOHTAAMINEN KOKONAISENA	6
1.1. Muutetaan ympäristöä, ei yksilöä	7
1.2. Yksilöllinen ohjaaminen vahvistaa itseluottamusta	8
Luku 2: IHMISOIKEUDET TOIMINNAN YTIMEEN	11
2.1. Ihmisoikeusperustainen Hima & Strada	12
2.2. Kukaan ei halua olla toimenpiteiden kohde	13
2.3. Tarpeiden täyttämisestä oikeuksien vahvistamiseen	14
Taulukko: Hyväntekeväisyys, tarveperustaisuus ja ihmisoikeusperustaisuus	15
Luku 3: KENELLE KUULUU OIKEUS TUOTTAA TIETOA?	18
3.1. "Loistava asiantuntevuus ja perehtyneisyys!"	20
Luku 4: KOKEMUKSELLA VAIKUTTAMISEN PARADOKSI	22
4.1. Muodikas kokemuksella vaikuttaminen	23
4.2. Hima & Stradan vaikuttavat kävelykierrokset	24
4.3. Vaikuttamisen ristiriitaiset strategiat	27
Luku 5: KULTTUURITYÖTÄ VAIKUTTAVASTI	32
Luku 6: OSALLISTUMISEN ESTEET	35
6.1. Asunto on ensisijainen tarve	35
6.2. Mielikuvat asunnottomasta vastaavat harvoin todellisuutta	37
6.3. Julkisuus	38
Luku 7: TYÖN MUKAUDUTTAVA ERI ELÄMÄNTILANTEISIIN	41
7.1. Voimavarojen mukaan työelämässä	43
7.2. Yhtä aikaa vapaaehtoinen ja ammattilainen	44
7.3. Yleishyödyllisen avustuksen rajat	45
Loppusanat	48
Lähteet	49
Kirjoittajat	50

Alkusanat

Hima & Strada muistuttaa kävelykierroksillaan asunnottomuutta kokevien ihmisten oikeudesta asuntoon. Asunnottomuuteen tai mihin tahansa muuhun yhdenvertaisuuden toteutumisen esteenä olevaan ilmiöön voi etsiä lisäymmärrystä ja ratkaisuja ihmisten kanssa, joilla on niistä omakohtaista kokemusta.

Hima & Strada on halunnut tasata vaakakuppeja sen suhteen, kenen tuottamaa tietoa kuullaan ja pidetään pätevänä. Katuoppaamme ovat vieneet tähän mennessä pari tuhatta ihmistä kaduille kuulemaan eriarvoistumisen taustasyistä ja piiloon jääneestä kulttuurihistoriasta.

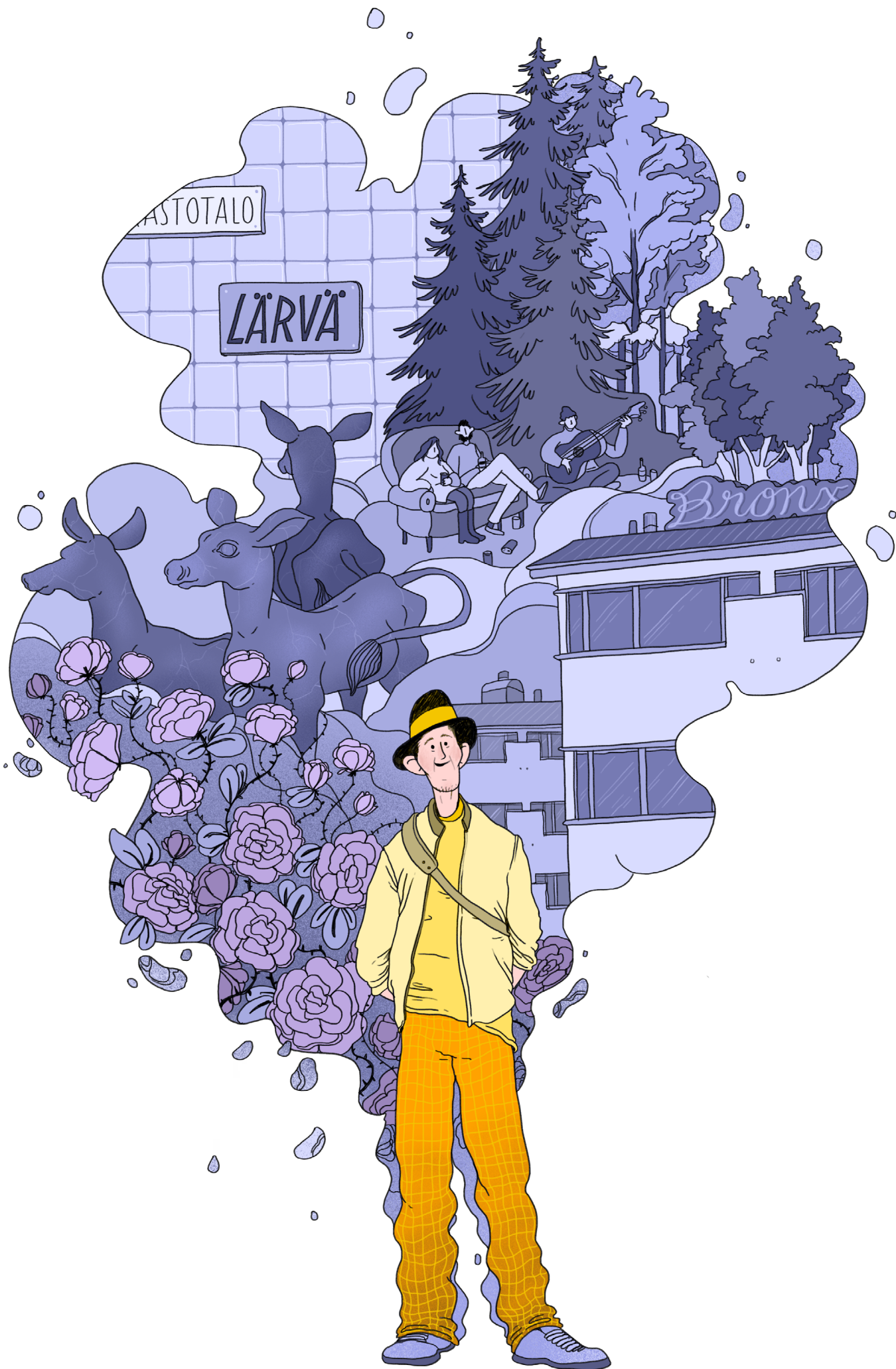
Yhteiskunnan syrjiviä rakenteita, palvelujärjestelmää ja kanssaihmisten asenteita muutetaan kokemuksen ääntä kuuntelemalla ja voimistamalla sekä reippaasti sektorirajat ylittävillä toimilla. Tämän julkaisun seitsemän lukua ovat kooste eri näkökulmista, joita siihen liittyvästä työstä on kummunnut. Tämä julkaisu on Hima & Stradan työntekijöiden puheenvuoro ja kirjoittamassa kanssani on ollut koordinaattori Vlada Petrovskaja. Mukana on myös tutkija Taina Meriluodon artikkeli. Meriluoto on tutkinut Hima & Stradan vaikuttamista hankkeen alusta lähtien.

Vaikuttamisen ja ihmisoikeustyön vahvistaminen ovat sosiaali- ja terveysalan tulevaisuutta. Sote-alan ammattilainen, toivon että tämä julkaisu lisää haluasi olla siinä mukana.

Pauliina Liukkonen

Hima & Stradan projektipäällikkö

Helsingissä 27.8.2020



1. Kohtaaminen kokonaisena

Pauliina Liukkonen ja Vlada Petrovskaja

Hima & Stradan työskentelyä läheltä seuranneet sosiaalialan ammattilaiset ja tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota hankkeessa käytössä olevaan työotteeseen. Sitä pidetään erityisenä. Hauskaa sinänsä, sillä se on asia, jota ei ole juuri tarvinnut kolmivuotisen hankejakson aikana miettiä.

Hima & Stradan työotteessa kaikki kiteytyy ajatukseen kokonaisista ihmisistä ja tasavertaisista suhteista. Lisäksi olemme halunneet olla reiluin ja rennoin yhteisöllisen meiningin rakentaja.

Ihmisen elämä linkittyy sosiaali- ja terveysalan palvelujärjestelmään usein ongelman ja konkreettisen asiakkuuden kautta. Esimerkiksi vailla asuntoa oleva ihminen nähdään asunnottomana. Kyseessä voi olla tämänhetkinen tilanne tai menneisyydessä oleva kokemus. On ymmärrettävää, että ajankohtaisen tilanteen ratkaisemisessa keskitytään juuri niihin asioihin, joihin ammattilaisen apua akuutisti tarvitaan.

Ihminen tulee kuitenkin aina nähdä elämänsä olosuhteiden läpi kulkevana kokonaisvaltaisena toimijana. Menneisyydessä oleva asunnottomuuden kokemus on vain yksi vaihe muiden elämäkokemusten sarjassa.

”Ihanaa, kun tuntuu, että tää juttu kehittyy tehdessä. Kerta kerralta tää nostaa itseluottamusta ja laskee omaa häpeän kokemusta, kun siitä tulee vaan osa menneisyyttä eikä osa minuutta.” - Katuopas

Hima & Stradassa käsittelemme menneisyydessä ollutta asunnottomuuden kokemusta. Kokemus ei kuitenkaan määrittele toiminnan sisältöä eikä katuoppaan roolia tai identiteettiä.

Hima & Stradalla on kattava verkosto ammattilaisia, joiden palveluihin ohjataan tarpeen mukaan. Tiedonsaanti kunkin katuoppaan elämäntilanteesta perustuu avoimeen ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen sekä henkilökohtaiseen ohjaamiseen.

Asunnottomuuskokemuksen lisäksi Hima & Stradassa tarkastellaan katuoppaiden osaamista ja tavoitteita. Opastoiminta voi olla yksi askel kohti omia unelmia. Tärkeää on keskittyä henkilön tulevaisuuteen ja vahvistaa tavoitteisiin vievää osaamista. Katuoppaat ovat kertoneet saaneensa toiminnasta hyötyä omassa kuntoutusprosessissaan, asumisessa ja työnhaussa.

1.1. Muutetaan ympäristöä, ei yksilöä

Haluamme ensisijaisesti vaikuttaa siihen, että asunnottomuutta kokevat ihmiset eivät joutuisi raskaan elämäntilanteen lisäksi kohtaamaan ennakkoluuloja ja syrjintää. Alusta lähtien oli selvää, että emme tee toimenpiteitä muuttaaksemme ihmisiä, jotka ovat toiminnassamme mukana.

”Käsitykseni asunnottomuudesta laajeni. Olin aiemmin luullut, että asunnottomat ovat keski-ikäisiä, syrjäytyneitä, alkoholisoituneita miehiä, mutta kierroksella selvisi, että asunnottomuus voi kohdata myös nuoria ja lahjakkaita ihmisiä.” - Kierrokselle osallistunut

Hima & Stradan toiminnassa mukana olevien ihmisten asunnottomuuskokemukset ovat yksi kulmakivi, jolle hankkeen perustukset rakennettiin. Kukaan ihminen ei halua kuitenkaan tulla kavennetuksi olosuhteeksi tai määritellyksi yhden elämänvaiheen kautta. Siksi olemme säästellen puhuneet siitä, että he ovat asunnottomuutta kokeneita ihmisiä ja halunneet löytää sen rinnalle paljon muita identiteetin osia.

"Tämä on erilaista kuin sellainen apu jota vaikka leipäjonossa annetaan. Tämä ihmisoikeuspuoli tässä menee syvemmälle ja se motivoi." -Katuopas

"Kansalaisvaikuttaminen on tosi tärkeää. Mä en halua olla vain päihdekuntoutuja." -Katuopas

Kun vaikuttamisen kohteeksi valitaan ryhmiä toimintaympäristöstä - poliitikkoja, viranomaisia, sosiaali- ja terveysalan päättäjiä - syntyy kuin itsestään tunnetta hyväksytyksi tulemisesta. Katuopas voi ottaa tekijän roolin. Toimenpiteiden kohteena olo ei kiinnosta ketään.

Asunnottomuuden vähentämiseen liittyvä vaikuttaminen ja oikeuksien puolustaminen on lisännyt katuoppaiden osaamista ja vahvistanut tunnetta, että kuuluu tähän yhteiskuntaan.

1.2. Yksilöllinen ohjaaminen vahvistaa itseluottamusta

Katuoppaiden valmennuksessa huomioidaan kunkin osallistujan valmiudet esiintyä sekä ilmaista itseään. Ryhmävalmennuksen lisäksi Hima & Stradassa tarjotaan yksilöllistä ohjausta ja työnohjausta.

"Katuopaskoulutukseen on panostettu ja ihmiset huomioidaan yksilöinä. Myös se ymmärretään ja sille annetaan tilaa, että ihmiset saattavat olla eri elämäntilanteessa tai -vaiheessa. On alkanut myös muodostumaan yhteisöllisyyttä ja vahva mehenki on ollut aistittavissa jo alkumetreiltä saakka." -Katuopas

On ollut tärkeää muun muassa käydä läpi henkilökohtaisia tunteita, joita menneisyydestä nousevat kokemukset herättävät. Toisille oppaille yleisön edessä puhuminen on osoittautunut luontevaksi ja mieluisaksi toimintamuodoksi. Sen sijaan toisille oppaana toimiminen tarkoitti oman mukavuusalueen ulkopuolelle astumista. Se jännitti ja tuntui epävarmalta. Yksilöllisellä ohjauksella on tavoiteltu itseluottamuksen vahvistumista ja kunkin vahvuuksien löytämistä. Ohjaus ja sparraus ovat toimineet välineenä siihen, että on saatu pohja itsenäiselle vaikuttamistoiminnalle.

”Yksilölliset tapaamiset ovat todella eteenpäin vieviä. On tärkeää, että kaikki toiminta edistää kokemusta siitä, että on sitoutunut. Olin ihan järkyttynyt, kun minua ei rankaistukaan, kun olen mokaillut välillä. Päinvastoin on kannustettu vain eteenpäin.” -Katuopas

Oppaiden kanssa on käyty läpi kierrokselle tulevat tarinat, autettu tarinoiden sisällön hiomisessa, harjoiteltu esittämistapaa sekä annettu jatkuvasti palautetta kierroksen kehittämistä varten. Tämä on auttanut siinä, että kävelykierrosten tuottaminen on edennyt. Konkreettinen apu sisällön tuottamisessa ja tiedon etsimisessä on kulkenut käsi kädessä henkisen tuen ja työnohjauksen kanssa.



2.

Ihmisoikeudet toiminnan ytimeen

Pauliina Liukkonen

Oikeudenmukaisuuden vaade ei saisi koskaan jäädä taka-alalle yhdessäkään sosiaali- ja terveysalan järjestössä. Epätasa-arvo ei ole syrjäytymistä, eivätkä yhteiskunnallisten ja rakenteellisten ongelmien syyt ole yksilössä. Siksi niiden ratkaisut eivät perustu henkilökohtaisiin elämänmuutoksiin.

Antropologi Didier Fass kuvaa, kuinka huomio yhteiskunnan rakennevirioista on kääntynyt yksilöön:

”Epätasa-arvosta on tullut syrjäytymistä, alistaminen on muuttunut vastoinkäymiseksi, epäoikeudenmukaisuus kuvataan kärsimyksenä ja väkivallan kohde muuttuu traumatisoituneeksi.”

Lähestulkoon kaikilla Hima & Stradassa toimivilla ihmisillä on kokemuksia, joissa heidän ihmisoikeuksiaan on loukattu. Asunnottomuus itsessään on tilanne, jossa ihmisen oikeus asuntoon ei toteudu. Sen lisäksi olemme kuulleet sotepalveluihin liittyvistä kokemuksista, joissa oikeuksien toteutumisesta ei ole huolehdittu tai niissä on tapahtunut suoranaista kaltoinkohtelua.

Hyvään ja merkitykselliseen elämään kuuluu se, että ihminen saa nauttia hänelle kuuluvista oikeuksista. Sen vuoksi palveluntarjoajien ja yleishyödyllisten tahojen on toimittava tasavertaisuuden ja oikeuksien turvaamisen puolesta. Hima & Stradan toiminnan perustana on ehdoton syrjimättömyys. Se synnyttää mahdollisuuden tasavertaiseen työskentelyyn. Ehkäisemme syrjintää aktiivisesti ja puutummme heti, mikäli sellaista ilmenee.

2.1. Ihmisoikeusperustainen Hima & Strada

Toisinaan järjestöpiireissä kuulee puhuttavan siitä, kuinka järjestö "antaa äänen äänettömille". Hima & Stradan tarkoituksena ei ole antaa ääntä kenellekään, koska kaikilla on jo ääni. Se, mikä usein puuttuu, on yhteiskunnallisen aseman kautta tarjoutuva tila tulla kuulluksi. Siksi on tärkeää ottaa tila haltuun. Ja nimenomaan julkinen tila.

Katuoppaat ovat onnistuneet lisäämään tietoa ja ymmärrystä asunnottomuudesta ja vaikuttamaan kierroksille osallistuneiden asenteisiin:

Vuonna 2019 kierroksille osallistuneista ihmisistä noin viidennes on vastannut Hima & Stradan palautekyselyyn. Tilastoista käy ilmi, että kyselylomakkeeseen vastanneista 80 % kertoo oppineensa kierroksilla uutta tietoa asunnottomuudesta.

Noin joka toinen osallistuja kertoi, että kierros vaikutti heidän suhtautumiseensa asunnottomuutta kokeviin ihmisiin.

69 % vastanneista on sitä mieltä, että kierros lisäsi heidän halukkuuttaan toimia asunnottomuuden vähentämiseksi.

Hima & Stradassa on kyse siitä, että haluamme olla kyvykkäämpiä kuuntelemaan ja valmiimpia keskusteluun. Katuoppaat tuottavat omista lähtökohdistaan tietoa, luovat kertomuksia, saavat kiinnostuneet kuulolle ja pitävät asunnottomuuden vähentämisen välttämättömyyttä esillä mediassa. Se on vallan uudelleen jakoa.

Yksilöiden ja yhteisöjen täytyy tietää oikeutensa ja kuinka niiden toteutumista edistetään ja vaaditaan. Siksi Hima & Stradassa on keskusteltu paljon ihmisoikeuksista ja opeteltu yhteiskunnallista vaikuttamista.

Haluamme vaikuttaa siihen, että asunnottomuutta kokevat ihmiset eivät joutuisi raskaan elämäntilanteen lisäksi kohtaamaan ennakkoluuloja ja syrjintää. Lisäksi haluamme tuottaa korkealaatuisia kävelykierroksia. Nämä asiat yhdistämällä olemme löytäneet toimivan tavan vaikuttaa ympäristöön, jossa elämme.

2.2. Kukaan ei halua olla toimenpiteiden kohde

Hima & Stradan kaltaisessa ihmisoikeusperustaisessa toiminnassa katuoppaiden määrittäminen kohderyhmäksi tuntuu turhan lokeroivalta ja suoranaisesti väärältä.

Hima & Stradassa kohderyhmät ovat toiminnan ulkopuolella: poliittiset päättäjät sekä muut yhteiskunnalliset vaikuttajat, media ja sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset.

Kun vaikuttamisen suunta on omasta toiminnasta ulospäin, syntyy kuin itsestään valtavasti vapautuneisuutta.

Asunnottomuuden vähentämiseen liittyvä vaikuttaminen ja kierrosten opastaminen on tuonut mukanaan juuri niitä myönteisiä vaikutuksia oppaille, joita kohderyhmäkeskeisillä hankkeilla usein tavoitellaan: osallisuutta, osaamisen kehittymistä ja hyvinvointia. Erityisille voimaannuttamismenetelmille emme ole kokeneet tarvetta. Tasavertaisuus,

oikeudenmukaiset toimintatavat ja yhteisesti kiinnostavan aiheen pariin heittäytyminen riittävät.

2.3. Tarpeiden täyttämisestä oikeuksien vahvistamiseen

Kaikkien sotejärjestöjen tulisi ehdottomasti ottaa ihmisoikeusperustaisuus organisaationsa ytimiin ja laittaa paukkuja vaikuttamistyöhön. Jo hankkeiden suunnittelussa on hyvä huomioida vaikuttamistoiminta ja sen tuki. Ihmisoikeusperustaisessa palveluissa keskiössä on ihminen, jolla on jakamattomia oikeuksia. Hän on toimiva kansalainen, poliittinen ja sosiaalinen yksilö.

Ihmisten toimeentulo ja hyvinvointi ovat sotejärjestöjen keskeisiä teemoja (*Oikeus saada riittävä toimeentulo tai oikeus terveyteen ja hyvinvointiin*).

Tiedämme, että kaikilla kohtaamillamme ihmisillä ei ole asuntoa, riittävästi ruokaa tai mahdollisuutta hankkia tarvitsemiaan vaatteita (*Oikeus riittävään ravinnonsaantiin, vaatetukseen ja asumisen tasoon*).

Tunnetta ihmisiä, jotka kuuluvat vähemmistöihin ja kohtaavat syrjintää miltei jokaisella elämän osa-alueella. He saattavat jopa pelätä henkensä ja läheistensä puolesta (*Oikeus elää turvassa ilman syrjintää*). Oikeudet tai niiden puute on läsnä arkityössämme.

Valitettava historiallinen tosiasia on, ettei toimien kohteena olevien ihmisten poliittista ääntä ole kuultu. Vaikka nykyään osallisuus on järjestöjargonin kärjessä, kuullaanko vielä? Onko asiantuntijuus riittävän laajasti ymmärretty, että siihen mahtuu sisälle myös ns. kohderyhmän näkemykset ja toimiminen?

Ihmisoikeusperustainen työ ottaa mukaan ihmisoikeusjärjestelmän ja sen sisältämän ajatuksen vallasta ja kamppailusta. Ihmisillä on oikeus aktiivisesti ajaa omia oikeuksiaan, ja siinä sotejärjestöt voivat olla liittolaisina. Valtasuhteita ja rakenteita voi muuttaa.

Hyväntekeväisyyteen perustuvan, tarveperustaisen ja ihmisoikeusperustaisen lähestymistavan ominaispiirteitä.

	HYVÄNTEKEVÄISYYS	TARVEPERUSTAISUUS	IHMISOIKEUS- PERUSTAISUUS
MIHIN PERUSTUU	Anteliaisuuden ja puutteen väliseen dynamiikkaan.	Arvioituihin tarpeisiin. Tarpeet ovat hierarkkisessa tärkeysjärjestyksessä.	Perustuu vahvistettuihin ihmisoikeuksiin, jotka jakamattomana kuuluvat kaikille.
YKSILÖN ASEMA	Passiivinen uhri, hyväntekeväisyyden kohde, avun vastaanottaja.	Tukitoimien kohde, tarvitsija.	Oikeuksien haltija ja toimija.
PRIORISOINTI	Avunsaajat voidaan priorisoida.	Tarpeita voi priorisoida.	Oikeudet ovat jakamattomia, eikä niitä voi priorisoida.
PAINOPISTE	Ihmisen selviytyminen ja sopeutuminen vallitseviin olosuhteisiin.	Ihmisen tarpeet ja niiden täyttäminen.	Ihmisoikeudet ja niiden toteutuminen.
OSALLISUUS	Autettavilla ei ole toimijuutta eikä osallisuutta.	Ihmiset voivat osallistua parantaakseen heille suunnattuja palveluita. Osallistumista tuetaan.	Ihmisillä on oikeus ajaa aktiivisesti ihmisoikeuksien toteutumista. Sekä oikeuksien haltijoiden että vastuunkantajien osaamista kehitetään.
ASiantuntijuus	Asiantuntijuus on ammattilaisilla.	Vain joillakin on tarvittava asiantuntijuus ja osaaminen vastata kohderyhmän tarpeisiin. Kohderyhmältä kysytään näkemyksiä.	Kaikilla on vastuu ottaa rooli oikeuksien edistämisessä.
OMISTAJUUS	Ohjelmien ja hankkeiden omistajuus on toimeenpanealla organisaatiolla.	Ohjelmien ja hankkeiden omistajuus on toimeenpanealla organisaatiolla.	Ohjelmien ja hankkeiden omistajuus kuuluu ihmisille ja yhteisöille, jotka niitä toteuttavat.

	HYVÄNTEKEVÄISYYS	TARVEPERUSTAISUUS	IHMISOIKEUS- PERUSTAISUUS
PÄÄMÄÄRÄ	Auttamisen ja hyvän- tekevyyden lisääminen.	Etusijalla ammattilaisten asettamien tavoitteiden saavuttaminen.	Oikeuksien saavuttaminen, jossa prosessi ja lopputulos ovat yhtä tärkeitä.
RATKAISU	Keskittyy ilmenneen ongelman lievittämiseen.	Keskittyy ratkomaan ilmenneen ongelman välittämiä syitä.	Keskittyy muuttamaan ongelman rakenteellisia ja yhteiskunnallisia syitä.
RAKENTEET	Vahvistaa vallitsevia valtarakenteita ottamalla valtiolta vastuuta sen velvoitteista.	Etsii käytännönläheisiä tapoja toimia vallitsevissa valtarakenteissa.	Lähtökohtana on se, että valtasuhteita ja -rakenteita voi muuttaa.
VALTA	Ylhäältä alaspäin kulkeva sankari/uhri -asetelma, joka vahvistaa riippuvuutta.	Parhaimmillaan osallistava ja voimaannuttava. Huonoimmillaan professionalismia korostava.	Osallistumiseen perustuva ja parhaimmillaan valtaistava.
VALTIO	Valtiolta ei edellytetä ihmisten oikeuksien toteuttamisesta. Auttamistyö on ulkoistettu hyvää tahtoville ihmisille ja ryhmille. Rikkailla on moraalinen velvoite auttaa heikompiosaisia.	Valtio pyrkii toteuttamaan kaikkien oikeuksia, mutta on toimissaan valikoiva. Vallitsevat arvot ja resurssit ohjaavat.	Valtio vastaa valikoimatta ihmisten ihmisoikeuksien kunnioittamisesta, suojelusta ja toteutumisesta.
AVAINSANOJA	antaminen; lahjoittaminen; köyhä; altruismi.	tarve; osallistaminen; yhteisö; data; kustannustehokkuus; asiantuntijuus; arviointi; koulutus; malli.	ihmisoikeudet; osallisuus; vastuuvollisuus; syrjimättömyys ja yhdenvertaisuus; valtaistuminen; laillisuus.



3.

Kenelle kuuluu oikeus tuottaa tietoa?

Vlada Petrovskaja

Tiedon jakamiseen liittyy paljon valtaa. Kenellä on valta määritellä sitä, kenen tieto on vakavasti otettavaa? Yhteiskunnassa on totuttu siihen, että omalle osaamiselle ja tiedolle täytyy saada hyväksyntä joltain, jolla on valtaa.

Pitkään sosiaali- ja terveysalalla ollut kokemusasiantuntijuuden trendi on lisännyt vuorovaikutusta palveluntuottajan ja palvelua käyttävän välillä. Kokemustiedon avulla on voitu lähemmin ymmärtää ihmisen tarpeita ja kyetty räätälöimään yhä paremmin ennaltaehkäiseviä palveluita. Kokemusasiantuntijan työ voi olla vaikuttavaa ja tuottaa tavoiteltuja muutoksia palveluihin, työkäytäntöihin ja palveluiden asiakkaiden asemaan.

Kuitenkin kokemusasiantuntijoiden tieto saa arvon, kun palveluntuottajaa edustavat henkilöt käyttävät valtaansa ja antavat kokemusasiantuntijoiden äänen kuulua. Toisinaan ihmiset joutuvat maskoteiksi ilman oikeata mahdollisuutta vaikuttaa käsiteltäviin asioihin.

Katuopastoiminnassa *kokemusasiantuntija* on osoittautunut vääräksi termiksi kuvaamaan oppaiden roolia. Useat katuoppaat ovat tuoneet

esiin, etteivät koe voivansa toimia itsenäisinä vaikuttajina perinteisen kokemusasiantuntijan tittelin takaa. Heillä on kokemuksia siitä, kuinka kokemusasiantuntijan roolissa heille on annettu ulkopuolelta tiukat raamit, mistä voi puhua. Heidän kokemuksiaan on rajattu ei-toivotulla tavalla, mikä ei tietenkään lisää yhteiskunnallisen vaikuttamisen mahdollisuuksia.

Katuoppaat ovat hämmästelleet myös sitä, että heidän henkilökohtaiselle kokemukselleen ei ole löytynyt tilaa palvelujärjestelmän kehittämisessä silloin, kun he itse ovat olleet palvelujen käyttäjinä tai niiden tarpeessa. Juuri silloin, kun heidän kokemuksensa on ollut tuore ja sen kuulemisella palveluita olisi voinut räätälöidä tarpeisiin vastaaviksi, sitä ei ole kuultu.

Hima & Stradan katuoppaiden keskuudessa kokemusasiantuntija-termi on koettu leimaavana ja negatiivisena. He ovat toiminnassa vapaaehtoisina ja käyttäneet myös nimitystä asunnottomuusaktiivi.

"Mukana oleminen on ollut mun eheytyksen kannalta tosi merkittävää. Musta on tullut yksi kokonainen ihminen, jolla on menneisyydessä erilaisia kokemuksia, jotka ei ole enää osa identiteettiä." -Katuopas

Pitkittyessään kokemusasiantuntijan rooli ja oman historian toistuva läpikäynti saattaa pitää ihmistä menneisyytensä vankina. Ihminen on kokemuksiaan suurempi kokonaisuus. Siksi on tärkeää, että kokemuksen saappaat saa ottaa pois ennen kuin ne alkavat hiertää.

Hima & Stradassa kävelykierrokset ovat väline, joka auttaa jäsentämään omaa menneisyyttä ja auttaa erottamaan kokemukset omasta minuudesta. Perinteisessä kokemusasiantuntijatyössä tämä ei välttämättä onnistu. Kierroksille syntyy katuoppaan ja osallistujien välille asetelma, jossa tasavertainen kohtaaminen on mahdollista. Se usein edesauttaa ulkopuolelta määritellystä uhrin asemasta poispääsyä.

Näin kokemukseen perustuvan tiedon jakamisesta tulee kokemuksella vaikuttamista, jolloin henkilökohtainen autonomia vahvistuu. Katuopas voi tuntea olevansa aktiivinen kansalaisvaikuttaja, jonka tietämystä ja ammattimaisuutta arvostetaan.

3.1. "Loistava asiantuntevuus ja perehtyneisyys!"

Katuoppaiden tietämys on herättänyt hämmästyä kierroksille osallistujien keskuudessa. Hima & Stradan palautekyselyistä käy ilmi, että asunnottomuutta kokeneen ihmisen ei oleteta tuottavan asiantuntevaa tietoa. Siksi moni on yllättynyt kierroksilla siitä, että katuopas tietää muustakin kuin henkilökohtaisista kokemuksistaan.

"Aivan uskomaton opas. Ihanan avoin ja välitön tapa kohdata uusia ihmisiä. Todella monipuolista kaupunkikulttuurin ja kaupungin historian tuntemusta. Inspiroiva iltapäivä."

- Kierrokselle osallistunut

"Oppaan älykkyys oli myönteinen yllätys. Kuulin paljon lisää tietoa." - Kierrokselle osallistunut

Oman tiedon määrä ja kyky omaksua uutta on tullut myös joillekin katuoppaille positiivisena yllätyksenä itselleenkin. Kävelykierrosta opastaessa heistä on kehittynyt ihmisiä, jotka voivat asettua opettajan-kaltaiseen rooliin. Myös pelot siitä, ettei ketään kiinnosta kuulla heitä, ovat hälvenneet kierrosten opastamisen myötä.

"Hima & Stradassa mukana oleminen on ylittänyt odotukseni ja tuonut paljon realistista käsitystä omasta osaamisestani, johon aiemmin en oikein ole tahtonut uskoa." - Katuopas

"Oppaallamme oli osaamista kertoa asunnottomuudesta sekä yhteiskunnan että yksilön näkökulmasta, niin historiassa tehtyjen ratkaisujen kuin tulevien vaihtoehtojenkin kannalta."

-Kierrokselle osallistunut

Katuoppaiden asema vaikuttavina historian kertojina on vahvistunut. Heidän tuottamansa tieto on saanut tiedon eikä vain kokemuksen statuksen. Kokemustieto ei suinkaan ole vain täydentävää tietoa. Hima & Stradassa se on vähentänyt asunnottomuutta kokeviin ihmisiin kohdistettuja ennakkoluuloja ja saanut jalansijan kaupungin historiassa.



4.

Kokemuksella vaikuttamisen paradoksi

Taina Meriluoto

Kokemuksella vaikuttaminen on erityinen vaikuttamisen muoto. Siinä tuodaan esiin omaa, usein kipeää henkilökohtaista kokemusta, jotta voitaisiin vaikuttaa yhteiskunnallisesti: poliittiseen päätöksentekoon, palveluiden järjestämiseen, ja kanssaihminen asenteisiin ja ymmärrykseen. Hima & Strada -hankkeessa tekemieni havaintojen perusteella tutkin, millaisia vaikuttamisen strategioita kokemuksella vaikuttamisessa hyödynnetään.

Väitän, että kokemuksella vaikuttamiseen sisältyy paradoksi, joka tekee siitä kokemusvaikuttajille erityisen vaikeaa; heidän täytyy olla samanaikaisesti kokemuksensa vuoksi erityisiä ja kiinnostavia, ja toisaalta stigmaa purkaakseen korostetun tavallisia – ”keitä tahansa”.

Teksti perustuu Hima & Stradan parissa tekemääni tutkimukseen vuosina 2018-2020. Olen ollut mukana projektin tapaamisissa, koulutuksissa ja yhteistyökokouksissa. Olen kirjoittanut havaintojani tiedonhaku- ja harjoituskierroksilla, ja jututtanut osallistujia yleisölle avoimilla kierroksilla. Lisäksi olen haastatellut katuoppaita ja projektin työntekijöitä, ja seurannut projektia medioissa.

Erityisesti olen halunnut ymmärtää, *mihin ja miten* Hima & Strada vaikuttaa. Esittelen seuraavaksi kokemuksella vaikuttamisen viimeaikaista taustaa. Sen jälkeen kerron, mihin Hima & Strada onnistui kierrosten osallistujien kommenttien perusteella vaikuttamaan. Lopuksi erittelen kokemuksella vaikuttamisen ristiriitaiset strategiat, ja pohdin niiden merkitystä kokemuksella vaikuttaville katuoppaille.

4.1. Muodikas kokemuksella vaikuttaminen

Kokemuksella vaikuttaminen on nyt muotia. 2010-luvulla erityisesti sosiaali- ja terveysalalla yleistyneet kokemusasiantuntijahankkeet nostivat ajatuksen kokemuksellisesta tiedosta ja asiantuntijuudesta kovaan arvoon, ja kokemustiedon hyödyntämiseen perustuvia hankkeita rahoitettiin laajasti ja mielellään (Rissanen 2015, Meriluoto 2018). Tämä julkinen innostus liittyi etenkin läntisten demokratioiden ”osallistavaan käänteeseen”, jossa kansalaisten, palveluiden käyttäjien ja sidosryhmien osallistumista ryhdyttiin pitämään ratkaisuna sekä passiivisten kansalaisten, tehottomien palveluiden, siiloutuneen hallinnon että rapautuneen demokratian ongelmiin (Meriluoto & Litmanen 2019).

Kokemusasiantuntijuuteen pohjautuvat hankkeet saivat aikaan myös kritiikkiä ja vastavetoja erityisesti järjestöissä. Kokemuksen pakkaaminen tiedoksi ja asiantuntijuudeksi koettiin paikoin osallistumista rajoittavana ja ”ylhäältä alaspäin” ohjattuna (Meriluoto 2018), minkä vuoksi useassa järjestössä päätettiin valita toinen käsite kuvaamaan kokemuksen kautta osallistumista. 2020-luvulla kokemusasiantuntijoiden rinnalle ovat astuneet kokemusvaikuttajat, kokemuskouluttajat, kokemustoimijat ja kokemusaktivistit.

Kun kokemusasiantuntijuus on käsitteenä vakiintunut ja institutionalisoitunut muun muassa standardoidun koulutuksen (ks. KoKoA ry) ja kokemusasiantuntijoiden toimien perustamisen myötä, ovat yhä useammat tahot myös ryhtyneet käyttämään kokemusasiantuntijuuden käsitettä strategisesti. Tietyn vaikean elämäkokemuksen läpikäyneitä ihmisiä

saatetaan kutsua kokemusasiantuntijoiksi, jotta heidän kokemuksensa tunnustettaisiin tärkeäksi esimerkiksi poliittisessa päätöksenteossa tai palvelujärjestelmässä. Samanaikaisesti heistä käytetään tietoisesti toisia käsitteitä esimerkiksi järjestömaailmassa. Tällä halutaan alleviivata kokemuksella vaikuttajien vapautta ylhäältä määritellyistä olemisen tavoista tai toiminnan reunaehdoista. Hima & Stradassakin toimii kokemusasiantuntijoita hyvin tarkkaan valituissa yhteistyökokouksissa. Muutoin he ovat "katuoppaita", jotka luovat itse omat tavoitteensa ja valitsevat vaikuttamisen keinonsa. Hima & Stradassa jaetaan kokemuksia melko poikkeuksellisessa asetelmassa: oppaat valitsevat itse, mitä kertovat ja mistä aiheista puhuvat. Hanke tarjoaa ainoastaan alustan – kaupunkikierroksen – joka on ytimeltään kahden tunnin puheenvuoro oppaalle puhua siitä, mikä hänelle on tärkeää.

4.2. Hima & Stradan vaikuttavat kävelykierrokset

Kävellessäni mukana kaupunkikierroksilla, halusin erityisesti saada selville kierrosten osallistujien ajatuksia ja tuntemuksia: mitä he olivat ajatelleet asunnottomuudesta ennen kierrosta ja millaisia heidän käsityksensä olivat kierroksen jälkeen – toisin sanoen, mihin kierrokset ja katuoppaiden jakamat tarinat vaikuttivat. Samalla seurasin, millaisia tarinoita katuoppaat kertovat ja miten he kokemustaan jakavat. Kuvaan seuraavaksi osallistujien kokemuksia kierroksilta. Tämän jälkeen esittelen, millaisia kokemuksella vaikuttamisen strategioita katuoppaat valitsivat, ja millaisin seurauksin.

Tiivistetysti kaupunkikierroksille osallistujat kertoivat kierrosten vaikuttaneen neljällä pääasiallisella tavalla. Kierrokset 1) lisäsivät tietoa ja ymmärrystä asunnottomuudesta, 2) konkretisoivat asunnottomuutta ja herättivät siten tunteita, 3) monipuolistivat asunnottomuuteen liitettyä stereotypiaa ja 4) sanoittivat osallistujien omia kokemuksia.

Tiedon ja ymmärryksen lisääntymisen asunnottomuudesta mainitsivat erityisen usein ne osallistujat, joilla ei ollut aiempaa kosketusta asunnottomuusteemaan. Erityisen paljon uutta oppivat ne osallistujat,

jotka olivat päätyneet kierrokselle Minne mennä tänään -palstan tai muun yleisen mainonnan perusteella. Moni heistä tuli ensisijaisesti osallistumaan kaupunginosakierrokselle ja saattoi yllättyä kierroksen asunnottomuusteemasta. Osaa tämä aluksi hämmensi, jopa ärsytti, mutta kierroksen lopulla näkemys oli toinen:

"Se oli tosi mielenkiintoista ja avartavaa. Sä oot, en haluaisi sanoa kuplassa, mutta... Se avaa silmiä, ihmisillä voi olla niin erilailla. On asunto ja käy töissä, niin itse kohtaa vain sitä." -Kierrokselle osallistunut

"Tämä on hieno idea. Tämä madaltaa kynnystä molemmin puolin. Pääsee tapaamaan ja kysymään ihmiseltä. Tässä erilaiset ihmiset tapaa toisiaan, pääsee kysymään asioita suoraan ihmiseltä itseltään, pääsee kosketuksiin. Kun ei nämä ole asioita, mistä yleensä puhutaan." -Kierrokselle osallistunut

Kokemusten jakamisen merkittävä vaikutus olikin ymmärryksen ja kosketuspintojen lisääminen erilaisten elämäkokemusten ja -kohtaloiden välillä. Suomessakin on entistä helpompaa olla lainkaan kohtaamatta ihmisiä erilaisissa elämäntilanteissa ja erilaisista lähtökohdista, mikä on omiaan lisäämään ymmärtämättömyyttä, epäluuloakin ihmisten välillä. Kierroksilla jaetut kokemukset avasivat monelle osallistujalle ikkunan täysin erilaiseen todellisuuteen, ja lisäsivät ymmärrystä asunnottomuutta kokevan ihmisen tilannetta kohtaan. Jos aiemmin oli ollut helpompaa ajatella asunnottomuuden kaltaisia ongelmia yksilön omina valintoina tai vikoina, kierroksilla jaetut kokemukset toivat mukaan kontekstin ja sitä myötä ymmärryksen asunnottomuuden monimutkaisista syistä ja seurauksista:

"Piiloasunnottomuus jäi kyllä mietityttämään. Jäin sitä miettimään, että millainen kierre siitä aiheutuu. Kaikki vaikeutuu jos ei oo asuntoa. Sitten on tosi paljon vaikeampaa saada työpaikkaa. Tai miten sä käyt töissä, jos sä et pääse suihkuun?" -Kierrokselle osallistunut

Ymmärrystä, myötätuntoakin lisäsivät myös usein tunteisiin menevät henkilökohtaiset kokemukset. Kokemukselliset tarinat konkretisoivat, miltä asunnottomuus tuntuu, ja herättivät tunnereaktion myös osallistujissa. Tunnereaktiosta taas usein seurasi tarve tehdä asialle jotain.

"Erittäin kiinnostava ja hieno kierros. Ensin mä aattelin, että onko tää outoa olla turistina omassa paikassaan. Mutta tässä oli tosi kiinnostava henkilökohtainen tatsi. Se on oikeesti ollut täällä, se on oikeesti elänyt täällä. Se autenttisuus tuo tätä kaikkea lähemmäs ja se vaikuttaa eri tavalla. Siis verrattuna vaikka siihen, että lukee jotain, niin kun kuulee sen näin, tulee paljon vahvempi emotionaalinen reaktio. Se ajaa sitä kohti, että näille asioille vois tehdä jotain. Jopa mun kotinurkilla jonkun pitäis muuttua." -Kierrokselle osallistunut

Hyvin konkreettisesti oppaiden jakamat moninaiset kokemukset elämästään vaikuttivat asunnottomuuden stereotypian monipuolistumiseen. Koska oppaat olivat kierroksilla omia itsejään: monen ikäisiä, -näköisiä ja oloisia, ja toivat monipuolisesti esiin elämänsä ja kiinnostuksen kohteitaan, he samalla pakottivat osallistujat näkemään paitsi heidät kokonaisina ihmisinä, myös asunnottomuuden stereotyyppistä kuvaa monipuolisempana.

"Kai itsekin olin ajatellut, että semmoisia likaisia ja haisevia... En oo ikinä ajatellut sitä, että se voi olla joku nuorikin ja käydä lukiota. Sitähän tässä miettii, että aika moni asia on itsellä ja monella muulla aika hyvin." -Kierrokselle osallistunut

Pienellä osalla osallistujista kierrokset vaikuttivat myös hyvin henkilökohtaisella tasolla. Ne saattoivat antaa sanoja kierroksille osallistujien omille kokemuksille, joita he eivät ennen kierrosta olleet voineet käsitellä tai hahmottaa. Näin kokemusten jakamisella oli, kenties yllättäen, ajoittain myös vertaistuellinen elementti.

"Mä en oo koskaan kohdannut yhtään ihmistä, joka olisi jakanut samaa ja sanoittanut sellaista, miltä se on tuntunut ja mitä siellä taustalla on ollut. Mä koen nyt, että mä ymmärrän vähän enemmän mun omaa elämää ja sitä, miks mun vanhemmat on käyttäytyneet niin." -Kierrokselle osallistunut

4.3. Vaikuttamisen ristiriitaiset strategiat

Seuraavaksi sovellan yhdysvaltalaisen demokratiafilosofin Nancy Fraserin (2001; 2003) ajatuksia tunnustetuksi tulemisesta ja tunnustuksen vaatimisesta (engl. *claiming recognition*) ymmärtääkseni oppaiden erilaisia strategioita omien kokemustensa jakamiselle ja niiden kautta vaikuttamiselle. Fraser on tutkimuksessaan tunnistanut kaksi erilaista tunnustuksen vaatimisen strategiaa: *affirmatiivisen* ja *transformatiivisen*. Ne voisi suomentaa vapaasti *vahvistavaksi* ja *ravistelevaksi* strategiaksi. Esittelen seuraavaksi lyhyesti Fraserin perusajatuksen ja selvennän sitten, miten oppaat hyödynsivät näitä kahta, osin ristiriitaista strategiaa vaikuttamisessaan. Kahden erilaisen strategian vuoksi kokemuksella vaikuttamiseen sisältyy ristiriita, joka tekee kokemusvaikuttajien tehtävästä poikkeuksellisen vaikean.

Fraserin tunnustetuksi tulemisen teoria pyrkii selvittämään, miten ihmiset pyrkivät tulemaan tunnustetuiksi tasavertaisina (erit. Fraser 2001; 2003). Erilaisia vähemmistö- ja marginalisoituja ryhmiä tutkimalla Fraser on havainnut kaksi tunnustuksen hakemisen strategiaa: *Affirmatiivinen*, vahvistava strategia korostaa ryhmän erityislaatua, ja vaatii sen vuoksi ryhmän erityistarpeiden ja -haasteiden tunnustamista. Strategian tavoitteena on nostaa ryhmän statusta juuri erityisenä ryhmänä ja pyrkii liittämään ryhmään positiivisia miellejhtymiä. Esimerkkinä tällaisesta strategiasta Fraser käyttää seksuaalivähemmistöjen identiteettipoliittisia liikkeitä, joissa esimerkiksi termi "gay" pyritään ottamaan haltuun ja liittämään siihen myönteisiä mielikuvia.

Transformatiivinen, suomeksi ravisteleva strategia puolestaan toimii päinvastaisella logiikalla: se pyrkii päinvastoin hälventämään ihmisryhmien välisiä erontekoja ylipäättään, häivyttämään erityisryhmän olemassaoloa ja korostamaan ihmisten välisiä yhtäläisyyksiä ja yhteistä ihmisyyttä. Se toimii purkamalla sellaisia yhteiskunnallisia rakenteita, jotka mahdollistavat ihmisten väliset eroavaisuudet. Queer politics on Fraserin esimerkki tällaisesta strategiasta, joka ei pyri liittämään myönteisiä mielle yhtymiä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin, vaan kyseenalaistaa ne olemassa olevat ajatustavat, jotka mahdollistavat ihmisten jaottelun sukupuolen ja seksuaalisuuden mukaan.

Hima & Stradassa kokemuksia jaetaan molemmissa merkityksissä: sekä korostamaan asunnottomuuden kokemuksen erityisyyttä että hälventämään asunnottomuutta kokeneiden ihmisten erityislaatuista. Tämä ristiriita ei ole ominaista ainoastaan Hima & Stradalle, vaan on läsnä kaikessa kokemuksella vaikuttamisesta. Se tekee kokemuksella vaikuttamisesta erityisen vaativan tasapainotaiteen muodon.

Vahvistava eli affirmatiivinen vaikuttamisen strategia on usein ensimmäinen askel, kun halutaan lisätä tietoisuutta asunnottomuudesta; korostamalla asunnottomuuskokemuksen erityisyyttä kerrotaan, että tällainen ihmisryhmä ylipäättään on olemassa. Vahvistavaa strategiaa tarvitaan myös, kun perustellaan asunnottomuutta kokevien ihmisten erityisiä palvelun- ja avuntarpeita.

Ajoittain, mutta melko harvoin, katuoppaat saattoivat käyttää vahvistavaa strategiaa myös korostaessaan rankkojen kokemustensa myönteisiä puolia, esimerkiksi kokemusta yhteisöllisyydestä ja välittämisestä asunnottomuutta kokevien ihmisten kesken. Se pilkahteli esiin myös keinoissa ”ottaa haltuun” ja uudelleen määritellä ulkoa annetun erityisryhmän leima; ulkoa annetun stigman kiertämisen sijaan oppaat saattoivat omaksua stigmatisoivia ilmaisuja omaan kerrontaansa ja näin rikkoa siihen liittyvää vallankäyttöä huumorin keinoin:

”Ja täällä on sitten nämä kuuluisat omenapuut, joiden alla me vekkulit tavattiin juoda aivan liikaa yskänlääkettä.”

-Katuopas

Hima & Stradassa käytetty vahvistava strategia on kuitenkin ratkaisevasti erilainen verrattuna moneen muuhun affirmatiiviseen vaikuttamisstrategiaan. Huumorista ja elämäntilanteessa koetuista myönteisistä hetkistä huolimatta kokemusten jakamisella halutaan korostaa kahta pääseikkaa: asunnottomuudessa ei ole mitään hyvää, eikä se ole identiteettiä. Moneen muuhun identiteettipoliittiseen projektiin verrattuna asunnottomuuskokemusten jakaminen pyrkii siis sen sijaan ensisijaisesti irrottamaan asunnottomuuskokemuksen ihmisen "ominaisuuksista" ja korostamaan ihmisyyttä ohi vaikeiden elämäkokemusten. Tämä vaikuttamisen strategia on transformatiivinen – ravisteleva.

Ravistelevan vaikuttamisstrategian ydin on viesti: minä olen ihan tavallinen ihminen ja meitä yhdistävät asiat ovat erottavia tärkeämpiä. Tämä strategia on Hima & Stradassa käytössä hyvin yleisesti. Se tulee esiin jo hankkeen sanavalinnoissa: asunnottomien sijaan hankkeessa puhutaan *'asunnottomuutta kokeneista ihmisistä'*. Sanavalinnoilla ja moninaisia elämäkokemuksia jakamalla korostetaan asunnottomuutta kokeneiden ihmisten *ihmisyyttä*. Tuomalla esiin katuoppaat kokonaisina, monipuolisina ihmisinä harrastuksineen, kiinnostuksineen ja lahjakkuuksineen hankkeessa halutaan löytää yhteistä katuoppaiden ja kierrosten osallistujien ja yleisön välillä. Tämän tarkoituksena on haastaa asunnottomuutta kokeneiden ihmisten erityisyys: asunnottomuutta kokeneita ihmisiä ei tulisi nähdä ensisijaisesti asunnottomina, vaan ensisijaisesti ihmisinä.

Tämä strategia oli hankkeessa erityisen toimiva. Moni osallistuja yllättyi, miten monipuolisia aiheita ja erilaisia näkökulmia oppaat toivat esiin – ja sitten yllättivät omasta yllättymisestään:

"Mä en osannut odottaa, että oppaalla olisi tällaisia visuaalisia havaintoja. Että ihan kunnon historiaopastusta ja kulttuuria. Sitä niin helposti ajattelee, että se asunnoton vaan jotenkin joka päivä selviytyy sen asunnottomuutensa kanssa. Mutta asunnoton ihminenhan voi kokea kans kaupunkitilan monella tavalla, voi nauttia kaupunkitilasta ja arvostaa avointa kaupunkikulttuuria. Just sen näkyväksi tekeminen, että asunnoton ihminen ei ole pelkästään asunnoton ihminen, se tässä onkin ollut yllättäen se yllättävin juttu." -Kierrokselle osallistunut

Tällainen tavallisuuden korostaminen voi olla radikaali vaikuttamisen strategia ainoastaan tilanteessa, jossa ihmistä määrittävät ulkopuolelta voimakas stigma ja ennakkoluulot. Tällöin "tavallisuuden" tai "jaetun ihmisyyden" esiin tuomisella on mahdollisuus tuoda ennakkoluulot ja stereotypiat näkyviksi. Samalla tavallisuuden korostaminen on valtavan vaikea vaikuttamisen strategia – eritoten tilanteessa, joka rakentuu omakohtaisten kokemusten jakamiselle.

Hima & Stradan kierrosten houkuttelevuus nojaa vahvistavaan vaikuttamisstrategiaan: ne ovat kiinnostavia juuri oppaiden erityisyyden – heidän asunnottomuuskokemustensa – takia. Samalla kierrosten pääviesti on ravisteleva: niillä pyritään purkamaan ihmisten välisiä erontekoja, jotka mahdollistavat stereotypiat ja stigmaat. Tässä ristivedossa kokemuksiaan jakavat oppaat joutuvat ratkaisemaan, kuinka olla samanaikaisesti erityisen kiinnostava ja "ihan tavallinen ihminen".



5.

Kulttuurityötä vaikuttavasti

Vlada Petrovskaja

Kulttuurituottajat ovat pitkään ammentaneet taiteeseen aiheita sosiaali- ja terveysalalle tutuista teemoista. Olemme tottuneet siihen, että taiteella otetaan kantaa. Hima & Stradassa olemme tehneet yhteistyötä kulttuuritoimijoiden kanssa, mutta myös tuottaneet itse uutta kulttuuria.

Kulttuuriala sanoittaa ja kyseenalaistaa yhteiskunnallisesti merkittäviä, akuutteja ja vaikeita asioita. Taiteen tekijät voivat toimia äänitorvina kaikkein heikoimmassa asemassa oleville yhteiskunnan jäsenille.

Taidealoilla on ilmaisuvapautta sekä vaikutusvaltaa aiheuttaa yhteiskunnallista painetta. Järjestöillä puolestaan on arvokasta tietoa ja osaamista. Parhaimmillaan nämä kaksi kenttää yhdistämällä voidaan tehdä tuloksellista yhteistyötä.

Hima & Strada on saavuttanut aseman kaupunkikulttuurin tekijänä ja matkailupalvelun tuottajana. Näin olemme päässeet tekemään asunnottomuuteen liittyvää vaikuttamistyötä uudella saralla ja tavoittaneet laajan yleisön.

On ollut hienoa huomata, kuinka kulttuurialan toimijat tarjoavat tukeansa näkyvyyden ja kuuluvuuden muodossa. Vaikuttaminen on aina tehokkaampaa, jos sitä tehdään yhdessä ja monenlaisilla tasoilla sekä tavoilla.

Tapamme toimia on osoittautunut hyödylliseksi katuoppaiden kannalta. Kokemustiedon käyttö taide- ja kulttuurilaitosten kanssa tehdyissä yhteistyökuvioissa on vahvistanut katuoppaiden luottamusta omaan osaamiseen. Se voi olla jopa kuntouttavaa.

Kulttuurikenttä ei ole mustavalkoisesti joko yhteiskunnan marginaaleihin joutuvien ihmisten äänitorvi tai sisältörikas harrastus. Ihmiset, joita sosiaali- ja terveysalan järjestöissä pyörivissä hankkeissa kutsutaan kohderyhmiksi, voivat olla pääroolissa tuottamassa vaikuttavaa kulttuuria.



6.

Osallistumisen esteet

Pauliina Liukkonen ja Vlada Petrovskaja

Olemme koko hankkeen ajan yrittäneet löytää syitä, miksi Hima & Stradan toiminta joko vetoaa tai ei. Tässä luvussa pureudumme muutamaan tekijään, jotka olemme tunnistaneeet selviksi osallistumisen esteiksi.

Hima & Stradan katuopas astuu esiin ihmisjoukkojen eteen ja alkaa johtaa joukkoja. Hän kertoo kaupungin historiasta, sosiaalisista ilmiöistä ja liittää niihin oman elämänsä tarinoita. Voinette kuvitella, millaisen polun ihminen kulkee ollakseen valmis siihen. Kolme tyypillisintä osallistumisen estettä meidän toimintaan ovat: akuutti asunnottomuus, asunnottomuuden kokemukseen kietoutunut häpeä ja muut kipeät muistot sekä omien kokemusten julkittuomisen vaikeus.

6.1. Asunto on ensisijainen tarve

Tutkimme hankkeen aikana vaihtoehtoa, voisiko asunnottomana parhaillaan oleva ihminen toimia katuoppaana. Tulimme siihen tulokseen, että ei. Akuutissa asunnottomuustilanteessa katuopastoiminta voi aiheuttaa

ylikuormitusta. Vaikka vaikuttamistyö koettaisiin tärkeäksi ja tahto tulla kuulluksi oman tarinansa kanssa olisi vahva, ilman omaa kotia ei ole välttämättä voimavaroja käsitellä asunnottomuusaihetta aktiivisesti.

Asunnottomuuden taakka on jokaiselle erilainen vaikkakin yhteneväisyyksiä löytyy. Jokainen katuoppaistamme on maininnut, että vailla kotia arkirutiinien hoito ja suunnittelu vievät huomattavan suuren ajan. On suunniteltava, missä yöpyy, missä valmistaa ruoat, missä siistiytyy ja missä säilyttää henkilökohtaisia tavaroitaan. Kunkin asunnottomuutta kokevan henkilön kohdalla on ensisijaisesti poistettava asunnottomuus.

”Tää ei sovi kadulla olevalle. Vaatii jo valmiiksi itsetuntemusta ja kykyjä, tunne-elämän taitoja, ihmissuhdetaitoja. Tää vahvistaa, mutta on samalla rankkaa. On helppo tipahtaa, jos ei ole valmis.” -Katuopas

”Vaikuttamistoiminnan täytyy olla jalostettua toimintaa. Sen takia kuntoutuksen alussa oleva henkilö ei oikein sovi tähän. Tai jos on asunnoton tai just saanut kämpän. Tässä täytyy olla etäisyyttä ja kykyä harkita sanomansa. Valmiutta jakaa kipeitäkin elämän asioita.” -Katuopas

Rekrytoidessamme katuoppaita törmäsimme myös siihen, että akuutin asunnottomuustilanteen lisäksi sellaiset henkilökohtaiset arkea kuormittavat tekijät kuten päihdesairaus, hoitamaton mielen-terveysongelma, hankaluus toimia ryhmässä tai olla ihmisten seurassa estävät toimintaan sitoutumisen. Raskaasta elämää kuormittavasta kokemuksesta tai elämäntilanteesta tulee siis olla tarpeeksi aikaa. Etäisyys ja kuntoutuminen auttavat tarkastelemaan mennyttä elämäntilannetta monipuolisesti sekä ennaltaehkäisevät uudelleentraumatisoitumista.

Toiminnassa mukana olevat katuoppaat ovatkin nostaneet esille, että sitoutumista ja julkista esiintymistä vaativa toiminta ei sovi henkilölle, jonka elämäntilanne sisältää päivittäin ratkaistavia kriisitilanteita tai vaatii ammattilaisten kokoaikaista tukea.

6.2. Mielikuvat asunnottomasta vastaavat harvoin todellisuutta

Asunnottomana saattaa törmätä palveluiden saannin usein kirjoittamattomiin, mutta tiukkoihin, rajauksiin. Esimerkiksi asumisyksiköiden paikat soveltuvat pääsääntöisesti asumisen tuen tarpeessa oleville, kuten päihdesairauksista kärsiville ihmisille. Hätmajoitus puolestaan voidaan rajata tietyille paikkakunnalle rekisteröidyille tai tietynlaisen taustan omaaville henkilöille.

Asunnottomien palveluissa resurssipuutteen vuoksi ehditään palvelulla pääsääntöisesti heitä, joiden elämäntilanne on erittäin haastava ja jotka ovat raskaan asumisen tuen tarpeessa. Heille taas, joiden tilanne ratkeaisi asunnon löytymisellä, ei ole niinkään aikaa.

Asunnottomuutta käsitellään useimmiten viimeisenä syrjäytymisen muotona, mitä se ei aina ole. Toisinaan vailla asuntoa olevan henkilön elämäntilanne on muutoin kunnossa ja ammatillisen avun tarve rajautuu ainoastaan asunnon hankintaan.

Yllämainitut kapeat raamit hankaloittavat sitä, että kaikki ihmiset eivät tiedä, kuinka saisivat avun. Joskus käy niin, että ihminen ei tunnista omaa asunnottomuustilannettaan sellaiseksi, johon kuuluisi saada apua. Silloin hän ei myöskään kerro asunnottomuudestaan. Osa asunnottomuutta kokevista ihmisistä ei halua tulla määritellyksi asunnottomaksi, mikä estää heitä hakeutumista asunnottomien palveluihin.

Leimautumisen pelko ja häpeän tunne saattavat estää ihmistä myös osallistumasta Hima & Stradan toimintaan. Pidämme tärkeänä sitä, että ihminen pääsee irti asunnottoman identiteetistä. Katsomme asunnottomuutta elämäntilanteena ja kokemuksena, joka ei ole ihmisen minuudessa. Haluamme tunnistaa asunnottomuuskokemuksen riippumatta sen kestosta ja muodosta, sillä jokaisen kokemus on huomion arvoinen ja niistä asioista saa halutessaan puhua julkisesti.

Ennakkoasenteet itseä ja omaa osaamista kohtaan saattavat estää ihmistä asettamasta itselleen tavoitteita ja pidätellä etenemistä niitä kohden.

Katuoppaana ihmisellä on ammattimainen rooli. Hänellä on tietoa kokemustiedosta paikallishistoriaan, poliittiseen päätöksentekoon ja monille muille osa-alueille. Julkinen esiintyminen ja opastaminen ovat vahvistaneet ammattilaisidentiteettiä, ja menneisyyden kokemus asunnottomuudesta siirtyy yhtenä muiden kokemusten joukkoon.

Toivomme, että jatkossa koko palvelujärjestelmässä asunnottomuutta kokevat ihmiset kohdattaisiin kokonaisina ihmisinä ja nähtäisiin heidän mahdollisuutensa toimia avainasemassa asunnottomuuden vähentämiseksi.

6.3. Julkisuus

Hima & Stradan kävelykierrokset ovat saaneet runsaasti näkyvyyttä mediassa. Sen vuoksi katuoppaiden tehtäviin on kuulunut yhteistyö toimittajien ja kuvaajien kanssa.

On tärkeää, että julkista keskustelua asunnottomuudesta käyvät myös ihmiset, joilla on kokemusta siitä. Median kautta meille on avautunut väylä siihen. Noin 70 juttua lehdissä, radiossa ja televisiossa ovat tuoneet niin runsaasti huomiota toiminnallemme, ettemme olisi voineet sellaista rahalla mainostaen saada.

Asunnottomuus on stigmoilla ja ennakkoluuloilla ladattu aihe. Esille asettuminen asunnottomuutta kokeneena ihmisenä vaatii paljon rohkeutta ja irrottautumista häpeäleimoista.

Hima & Stradan katuoppaat ovat tehneet arvokasta työtä julkisuudessa. Asunnottoman ihmisen elämä herättää uteliaisuuden ja tirkistelynhalun, mutta haluamme nostaa asunnottomuutta esiin oikeuksien puolustamisen kautta. Näin asunnottomuuteen liitetty häpeä pienenee.

”Opas oli olemukseltaan herttainen ja hänellä oli tavoitteita elämässään, mikä rikkoi ennakkoluulojani.” -Kierrokselle osallistunut

Oppaamme ovat asunnottomuusaktiiveja, jotka vaikuttavat omalla kokemuksellaan. Silti kaikki eivät halua asettua omalla nimellään ja kasvoillaan julkisuuteen. Siinä nimittäin on riski, että saa ennakkoluulojen sävyttämää huomiota ja satuttavaa kritiikkiä.

Moni miettii vaikutuksia, joita asunnottomuuden ja oman historian julkituominen aiheuttaisi. Miten tällainen tieto vaikuttaa työllistymiseen? Muuttaako se ihmissuhteita? Kenen ylipäänsä haluan tietävän?

Menneisyydessä voi olla kokemuksia ja muistoja, joita ei halua kohdata. Toisaalta omakohtainen historia saattaa olla käsitelty läpikotaisin eikä taakse katsomiseen ole enää kiinnostusta.

Onneksi oikeuksia voi edistää julkisuuden kautta ja kulisseyksissä. Asunnottomat ihmiset eivät ole 'niitä' tai autettavia, vaan 'meitä', joiden oikeudet eivät toteudu.



7.

Työn mukauduttava eri elämäntilanteisiin

Pauliina Liukkonen ja Vlada Petrovskaja

Hima & Stradan kävelykierrokset vetävät asiakkaita, joten katuoppaana on ollut mahdollisuus ansaita rahaa. Tosin erilaisten yhteiskunnan tarjoamien taloudellisten tukien ja pienen ansainnan yhdistäminen on osoittautunut käytännössä haasteellisemmaksi kuin alunperin osasimme odottaa.

Erityisen vaikeaksi olemme todenneet toimeentulotuen ja kävelykierroksista saatavien palkkioiden yhdistämisen. Toimeentulotukea saavan ihmisen on käytännössä erittäin vaikea hankkia itselleen taloudellista tiukkuutta helpottavia lisäansioita.

Tarve toimeentulotuelle syntyy, jos ihminen ei saa elääkseen riittävää toimeentuloa työstä. Myös erilaiset sosiaaliset tai terveydelliset ongelmat voivat synnyttää elämäntilanteen, jonka vuoksi säännöllinen työnteko ei ole mahdollista. Moni sanoo, että toimeentulotuki ei riitä elämiseen. Niukkuus, kituuttaminen ja taloushuolet syövät energiaa. Vaikka hengissä säilyisi, hyvinvointiin tuki ei riitä.

Toimeentulotukea myönnetään harkinnanvaraisena tukena silloin, kun ensisijaisiin etuuksiin ei ole mahdollisuutta. Tuella olisi katettava ruoka- ja vaatemenot sekä muut jokapäiväisen elämän kulut. Toimeentulotukilain mukaan tukea myönnettäessä tuloina tulee jättää huomioimatta tuenhakijan vähäiseksi katsottavat ansiotulot ja avustukset sekä työssäkäynnistä aiheutuvat menot. Nykylainsäädännön mukaan toimeentulotuen saajien työtuloista jätetään huomioimatta korkeintaan 150 euroa kuukaudessa. Tällä on tarkoitus edistää ihmisen itsenäistä selviytymistä.

Jos Hima & Stradan katuopas saa toimeentulotukea, hänen muiden tulojensa tulisi olla alle 150 euroa. Kun kuukausiansiot ylittävät sen, ylimenevä osuus leikkaantuu, eikä siitä ole katuoppaalle minkäänlaista käytännön hyötyä.

Hima & Stradan kaltaisessa toiminnassa osatyökykyisillä ihmisillä on mahdollisuus tehdä työtä omien voimavarojensa rajoissa. Toimeentulotukeen liittyvän valuvian vuoksi mahdollisuus kohentaa omaa taloudellista tilannetta ja vähentää tukiriippuvuutta menee hukkaan. Työ tuo mukanaan kokemuksia osallisuudesta ja merkityksellisyydestä, mutta oikeudenmukaista olisi voida työllä myös vakauttaa omaa taloudellista tilannetta. Esimerkiksi 300 euron suojaosa, joka useissa muissa yhteiskunnan tuissa on, olisi tarpeellinen myös toimeentulotuen osalta.

Taloudenhallinnan hankaluutta lisää se, että väliaikaisen ansiotulon myötä henkilö joutuu korvaamaan itse aiemmin toimeentulotuen kattamia maksuja kuten sähkö- ja lääkekuluja. Käytännössä pienikin yritteliäisyys taloudellisen tilanteen kohentamiseksi on hyvin riskialtista. Paperibyrokratia lisääntyy ja riski joutua pärjäämään entistä vähemmällä rahalla työn vastaanottamisen vuoksi on entistä suurempi. Lopputulemana on, että väliaikaisin ansioin henkilön taloudellinen liikkumavara kaventuu entisestään. Tässä yritelmässä talous voi heilahtaa niin epätasapainoon, että se vaikeuttaa elämää pitkään.

Toimeentulotuen on tarkoitus olla väliaikainen tuki, mutta toisinaan sille on tarvetta pitkäaikaisesti. Suomessa elää ihmisiä, joilla ei ole realistista mahdollisuutta ansaita kuukausittain niin paljon, että toimeentulotukea ei enää tarvittaisi.

Olemme törmänneet tilanteisiin, joissa ihminen toteaa, että hänen on helpompi tehdä työ ilmaiseksi kuin ottaa siitä rahaa vastaan. Sellainen järjestelmä ei tietenkään palvele kenenkään köyhyyttä kokevan parasta.

7.1. Voimavarojen mukaan työelämässä

Usein kokemusasiantuntijoina tai vertaistuen parissa työskentelee ihmisiä, joiden elämäntilanne ei salli täysipainoista työskentelyä. Kuntoutumisesta saattaa olla liian lyhyt aika, asunnottomuus on horjuttanut terveyttä tai menneet kokemukset ovat erityisen traumaattisia. Vertaisena tai kokemusasiantuntijana toimiminen voi edistää ihmisen autonomiaa, antaa työkaluja opiskeluun tai työelämään, vahvistaa itsemääräämisoikeutta ja edistää kuntoutumista. Järjestöissä on avoinna paikkoja, joissa voi osallistua toimintaan ja saada siihen tarvittavan valmennuksen.

Kokemusasiantuntijan tai vertaisen roolissa aktiivisesti toimiminen ei tarkoita, että henkilö on valmis työskentelemään tai opiskelemaan.

"Oppaana toimiminen päivittää omaa henkilökohtaista toipumisen tasoa. Tämän kautta on mahdollisuus löytää myös erilaisia asioita, jotka ovat tuiki tärkeitä oman kuntoutumisen kannalta." -Katuopas

"Mä en ole vielä työelämään palautunut, ja tehdäänkin se tosi hitaasti ihan tarkoituksella. Mutta tää on ollu mulle sitä vastaavaa asiaa kuitenkin. Se on työnomaista vaikka vapaaehtoisesti oon mukana. Viikkokalenterin struktuuri antaa myös voimaa, että mä pystyn palaamaan kokonaisvaltaisemmin yhteiskuntaan." -Katuopas

Hima & Stradan katuopastoiminnassa on selkeitä työnteon piirteitä, esimerkiksi ammatillisuus, velvoitteet sekä vastuullinen ja laadukas palveluntarjonta. Toiminta on kuitenkin työn ja vapaaehtoisen kokemus- asiantuntijuuden välimaastossa, jota tällä hetkellä esimerkiksi työvoima- toimiston palveluissa ei tunnisteta.

Ne Hima & Stradan oppaat, jotka saavat yhteiskunnalta rahallista tukea ovat joutuneet tilanteisiin, joissa heidän on selvitettävä, mitä on toiminta, joka perustuu täydelliseen vapaaehtoisuuteen, mutta jossa on mahdollisuus myös halutessaan ansaita rahaa. Tämä on Suomessa uusi toimintamalli, joten sille ei ole vielä termistöä eikä sitä oikein osata tulkita lainsäädännön tai rahoitusmahdollisuuksien näkökulmasta joustavasti.

”Tämä on ikäänkuin osa kuntoutusta ja siihen kuuluu se, että osaa jatkossakin pitää kämpän ja muut.” -Katuopas

”Minulle projekti on toiminut hyvänä vaiheena työelämään palaamisessa. Jokaviikkoiset tapaamiset, joissa on fiksuja ihmisiä ja monipuolisia esityksiä ja keskusteluja. Kaikki tapahtuu tasa-arvoisesti yhteisymmärryksessä.” -Katuopas

Nykypäivänä on otettava huomioon, että yhteiskuntamme aikuisväestö ei koostu ainoastaan työssäkäyvistä ja työttömistä ihmisistä. Kunkin elämäntilanne on ainutlaatuinen ja muuttuva. Tukijärjestelmämme tulisi tunnistaa moninaisia osallistumisen ja toimijuuden muotoja ja räätälöidä siihen ansainnan mahdollisuudet, jotka puolestaan olisivat joustavia muuttumaan henkilön elämäntilanteen mukaan.

7.2. Yhtä aikaa vapaaehtoinen ja ammattilainen

Katuopastoiminta perustuu vapaaehtoisuuteen. Vapaaehtoisuudella tässä tapauksessa viitataan erityisesti henkilökohtaiseen ajankäyttöön. Oppaat eivät ole työsuhteessa Hima & Stradaan, vaan määrittävät itse miten paljon kierroksia pitävät ja miten aktiivisesti osallistuvat toimintaan. Toiminnassa

mukana olemiseen vaikuttaa koko ihmisen muu elämä ja voimavarat: katuopas saattaa käydä töissä, opiskella tai esimerkiksi toimia vertaisena toisessa järjestössä.

Oppaat valitsevat itse, millaista tietoa ja kuinka paljon he kertovat kävelykierroksiensa yleisölle. Katuoppaat ovat kuitenkin ammattilaisia, jotka tarjoavat yleisölle laadukkaan tuotteen – kävelykierroksen. Katuoppaan rooli on siis verrattavissa oppaana toimivaan ammattilaiseen.

Vapaaehtoisuuden ja ammattimaisen toiminnan yhteensovitteluun kuuluu myös se, että katuoppaat ovat päättämässä toiminnan keskeisistä asioista, kuten kumppanuuksista, yhteistyön muodoista ja heille tarjottujen koulutusten sisällöistä.

"Tässä saa valtavasti onnistumisen kokemusta, luottamusta itseensä ja voimaa voittaa itsensä ja ympäristön asettamia pelkoja." -Katuopas

7.3. Yleishyödyllisen avustuksen rajat

Katuopastoiminnan kaltainen toiminta voi olla ansainnan kanava ihmisille, jotka ovat työmarkkinoiden ulkopuolella tai sen marginaalissa. Avustusrahoitteisena hankkeena olemme outo lintu, joka generoi tuottoja toiminnassa mukana oleville.

Avustusrahoitteiselle toiminnalle on tyypillistä osallisuuden lisääminen, kapasiteetin kehittäminen ja voimaannutus. Aiemmin mainitut voivat toimia ainoastaan alkusysäyksenä. Jatkumona sille pitää ihmisten päästä vahvistamaan talouttaan ja kasvattamaan omaa elämäänsä koskevaa valtaa eli autonomiaa.

Katuoppaana toimimisesta täytyy saada korvaus, onhan kyseessä ammattitaitoa edellyttävä toiminta. Lisäksi asunnottomuuden uusiutumisen riskin pienenemiseen ja katuoppaiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistymiseen liittyy olennaisesti myös taloudellisen tilanteen koheneminen.

Hima & Stradan kävelykierrokset ovat herättäneet laajalti kiinnostusta. Tilaajia ja osallistujia on hyvin, mutta ei niin paljoa, että voisimme täysin rahoittaa toiminnan kierrostuotoilla ja maksaa siitä palkkaa kuten markkinoiden ehdoilla toimiva yritys tekisi. Kaupallisena yrityksenä emme voisi panostaa katuoppaiden vertaistukeen ja osaamisen kehittymiseen, jotka puolestaan vaikuttavat asunnottomuuden uusiutumisen ennaltaehkäisyyn. Haluaisimme kuitenkin, että voisimme myydä oppaiden kierroksia siten, että he saisivat siitä vielä enemmän taloudellista hyötyä.

Ristiveto avustusrahoitteisen toiminnan ja markkinavetoisen toiminnan välisellä vyöhykkeellä on kova. Emme saa tietenkään häiritä toiminnallamme vapaita markkinoita. Toisaalta kuitenkin mikään yritys ei perustaisi liiketoimintaansa sille, että vaikuttaisi asunnottomuuden vähentämiseen kävelykierroksilla, joiden oppailla on hyvin vaihtelevat mahdollisuudet ja voimavarat tehdä työtä. Hima & Stradasta ei ole markkinoiden häiritsijäksi, mutta yksittäisten pienituloisten ihmisten taloudellisen tilanteen vahvistajaksi kylläkin.

Kyse on nimenomaan lisätulolähteestä ihmisille, jotka ovat pienituloisia. Tämän kaltaisella välivyöhykkeellä toimiminen voisi lisätä mahdollisuuksia irrottautua tukien piiristä ja vahvistaa jalansijaa työelämässä.

Toisaalta on myös hyväksyttävä se tosiseikka, etteivät kaikki meistä koskaan voi tehdä säännöllistä tai edes osa-aikaista työtä. Hima & Stradan kaltainen toiminta, jossa yhdistyy vertaistuki, koulutus ja ansainta, osuu siihen rakoon.

Suomeen tarvitaan näitä välimallin ratkaisuja, joiden kautta ihmiset saisivat itselleen myös taloudellista vahvistusta. Tukityöllistämisen malleissa ainoastaan palkkatuella voi saada kunnollisen korvauksen tekemästään työstä. Muiden tukien päiväkorvaukset ovat pienuudessaan naurettavia ja käytännössä ihminen tekee työtä palkatta.



Loppusanat

Kolmen toimintavuoden aikana Hima & Strada on ansaitusti lunastanut vankan aseman kokemuksella vaikuttajana ja paikalliskulttuurin tuottajana. Meille tärkeä ihmisoikeusperustaisuus sekä vaikuttamistyölle julkisen tilan haltuun ottaminen ovat kestävän tulevaisuuden rakentamisen ydintä. Näemme, että sote-alalla ihminen tulee kohdata aktiivisena ja poliittisena kansalaisena, jolla on jakamattomat oikeudet.

Hima & Stradan laadukkaiden kierrosten ja mainion vaikuttamistyön takana ovat katuoppaat, joita ilman toimintaa ei olisi voinut toteuttaa. Kiitämme heitä kunnianhimoisesta ja asiantuntevasta työstä asunnottomuuden vähentämiseksi.

Toimintamme taustalla on myös kattava tukijoukko, joka on edesauttanut onnistumisiämme ja mahdollistanut uusia avauksia. Tiimiämme ovat tukeneet ohjausryhmän jäsenet, sote-alan ammattilaiset, aktiivit, lukuisat yhteistyökumppanit, vapaaehtoiset ja kierroksille osallistuva yleisö. Katuoppaamme ovat päässeet oppimaan pääkaupunkiseudun parhailta kouluttajilta, saaneet jalansijaa Helsingin tärkeimmissä kulttuuritapahtumissa ja ovat olleet kouluttamassa itse avainasemassa olevia ammattilaisia.

Hima & Strada tiimi kiittää kaikkia kohtaamiaan henkilöitä sekä taustaorganisaatiota Kalliolan Setlementtiä.

Lähteet

Fraser, Nancy. 2001. Recognition without ethics?
Theory, Culture & Society 18(2–3): 21–42.

Fraser, Nancy. 2000. Rethinking Recognition.
New Left Review 3 (May–June): 107–120.

Hima & Strada, Palautekyselyt yleisölle avoimilta kierroksilta vuosilta 2019–2020

Hima & Strada, Palautekyselyt yksityiskierroksilta vuosilta 2019–2020.

Hima & Strada, Palautekyselyt katuoppaille sekä henkilökohtaisten tapaamisten kirjatut keskustelut 2018–2020.

Meriluoto, Taina. 2018. *Making experts-by-experience – Governmental ethnography of participatory initiatives in Finnish social welfare organisations*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/60096>

Meriluoto, Taina & Litmanen, Tapio. (toim.) 2019. *Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian?* Tampere: Vastapaino.

Rissanen, Päivi. 2015. *Toivoton tapaus? Autoetnografia sairastumisesta ja kuntoutumisesta*. Helsinki: Kuntoutussäätiö. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 88/2015.

Kirjoittajat

Pauliina Liukkonen, Hima & Stradan projektipäällikkö

Olen työskennellyt asiantuntijatehtävissä ihmisoikeusasioiden ja vaikuttamisen parissa lähes vuosikymmenen ajan. Maantieteilijänä olen erityisen kiinnostunut ihmisen, ympäristön ja luonnon välisistä suhteista. Ne nivoutuvat kysymyksiin tasa-arvosta, oikeudenmukaisuudesta ja marginaaliin työnnettyjen ihmisten elinoloista.

Hima & Stradan idea syntyi, koska katsoin tarpeelliseksi toiminnan, joka on vaikuttamisen kanava, stigmojen purkaja ja lisätulon lähde asunnottomuutta kokeneille ihmisille.

Taina Meriluoto, tutkijatohtori Helsingin yliopiston Centre for Sociology of Democracyssa

Olen tutkinut Hima & Stradaa etnografisesti vuodesta 2018. Minua kiinnosti hankkeessa erityisesti erilaiset vaikuttamisen strategiat ja kokemuksella vaikuttamisen erityisyys. Muissa tutkimuksissani olen paneutunut demokratian teoriaan ja käytäntöihin. Nyt tutkin marginalisoiduissa asemissa olevien nuorten yhteiskunnallista osallistumista, kokemus-aktivismia ja visuaalisia yhteiskunnallisen vaikuttamisen muotoja. Koulutukseltani olen yhteiskuntatieteiden tohtori, ja olen työskennellyt myös sosiaali- ja terveysalan järjestöissä kokemusasiantuntijuuden parissa.

Vlada Petrovskaja, Hima & Stradan projektikoordinaattori

Olen toiminut asunnottomuusilmiön parissa vuodesta 2014 erinäisissä tehtävissä. Muun muassa olen perehtynyt osallisuuteen ja asunnottomuus-kentällä tehtävään kokemuksella vaikuttamiseen.

Kiinnostukseni kohteina ovat kaupungistuminen ja palvelujärjestelmän kestävä kehittäminen. Syrjimättömyys, tasa-arvo, esteettömyys sekä inhimillinen turvallisuus ovat mielestäni tinkimättömiä arvoja julkisen tilan rakentamisessa.

Osallisuutta ja osallistumista pidetään täysvaltaisen yhteiskunnallisen jäsenyyden tunnuspiirteinä. Yhteiskunnallinen osallistuminen on tarvittavaa vastalääkettä kasvavalle eriarvoistumiselle, kunhan se on todellista eikä näennäistä.

Hima & Strada eli asunnottomuutta kokeneiden ihmisten kävelykierrokset syntyivät siksi, että halusimme vallata julkista tilaa sellaisen tiedon esittämiseksi, joka on ollut piilossa ja piilotettuna. Kokemuksesta syntynyt tieto ja suomalaisuuden vaihtoehtoinen kulttuurihistoria ovat herättäneet suuren kiinnostuksen. Yli 2000 ihmistä on kulkenut Hima & Stradan katuoppaiden matkassa Helsingin kaduilla.

***Asunto on ihmisoikeus. Siksi kävelemme.* kertoo asioista, joihin todennäköisesti törmää kuka tahansa, joka alkaa kehittää ihmisoikeusperustaista vaikuttamistoimintaa. Hima & Stradan viestinä on toive, että tulevaisuudessa tehtäisiin yhtä tarmokkaasti työtä ihmisten valtaistamiseksi ja oikeuksien toteutumisen eteen kuin tähän mennessä on tehty ihmisten voimauttamiseksi.**

